

کتابخانه مسجد جامع اچلپور

شریف حسین قاسمی*

شهر اچلپور، که حالا در منطقه وِدرَب (Vidarbh) در بخش امراوتی (ایالت مهاراشترا) واقع است، دارالسلطنت عماد شاهیان بوده است. در کتاب دینی جین‌ها، نروان بهکتی، اسم این شهر «اچلپور» نوشته شده است. در کتیبه‌های دوره راشتراکوتا نیز، همین اسم آمده است. حتی در پران‌ها، هم به اچلپور اشاره شده است. گفته می‌شود که ایل «راجای دودمان چالوکیه»، این شهر را در سال ۱۰۵۰ میلادی بنا نهاد و اسمش را «ایلچپور» نهاد. این مطلب، درست به نظر نمی‌آید. زیرا قبل از خانواده شاهی چالوکیه، اسم این شهر در دوره حکومت خانواده راشتراکوتا، «اچلپور» بود. گمانم بر این است که حروف در میانه اسم‌های سانسکریت بنا بر کثرت استعمال در پراکرت پس و پیش می‌شود. مثلاً وارانسی که واژه سانسکریت است، در زبان پراکرت و انارسی شد. بنابراین امکان دارد که «اچلپور» که واژه سانسکریت است، در پراکرت «الچپور» شده باشد و سپس «ایلچپور» زبانزد عام و خاص گردید. در حال حاضر نیز این واژه، همین‌طور نوشته می‌شود.

در منتخب‌اللباب که تاریخ دوره سلطنت شاه اورنگ‌زیب عالمگیر (۱۱۱۸-۱۰۶۸ هـ/ ۱۷۰۷-۱۶۵۸ م) است و در بعضی تذکره‌ها، «ایرجپور» هم آمده است.^۱

* استاد فارسی دانشگاه دهلی، دهلی.

۱. در گلزار ابرار (تذکره عرفای هند) تألیف محمد غوثی ماندوی که در سال ۱۰۱۴-۱۰۲۲ هجری به نگارش درآمده، هردو واژه «ایرج‌پور» و «ایلچپور» آمده است.

ایرج خان، در عهد سلطنت اورنگ‌زیب، استاندار صوبه برار بود. امکان دارد که ایرج خان، «اچلپور» را که قسمتی از برار بود، «ایرج‌پور» نامیده باشد. ولی این تغییر اسم، دیری نپایید و «ایلچپور» زبانزد شد چنانچه تقریباً تا سی سال قبل، این شهر به‌همین اسم موسوم و معروف بوده است.

خطیب سید امجد حسین در تاریخ امجدی درباره وجه تسمیه «ایرج‌پور»، چنین نظر می‌دهد که منوچهر بن ایرج به‌کیشو راج کمک کرد و او را حاکم دکن ساخت. بنابراین کیشو راج، برای خوشنودی منوچهر این شهر را «ایرج‌پور» نامید.^۱ این توجیه، منطقی به‌نظر نمی‌رسد.

عمادالملک مشیر سرتیز ترکمان که داماد سلطان محمد تغلق (۷۵۲-۷۲۵ه/ ۱۳۵۱-۱۳۲۵ م) بود، مسجد جامع اچلپور^۲ را در سال ۷۴۸ه/ ۱۳۴۷ م بنا کرد. این ساختمان بزرگ سنگی، با یازده رواق، نمونه قابل توجه معماری است. کتیبه‌ای به‌فارسی، که متعلق به دوره اورنگ‌زیب عالمگیر است، روی سر دروازه ورودی مسجد نصب است. حوضی وسیع در فضای حیاط مسجد وجود دارد. در جنوب مسجد، خانه‌های مسکونی خطیب مسجد قرار دارند که درهای ورودی آنها به‌فضای مسجد باز می‌شوند. در گوشه این مسجد، چند قفسه گذاشته شده‌اند که نسخ خطی و چاپی در آنها حفظ می‌شود. پانزده نسخه خطی عربی، نود و پنج نسخه خطی فارسی و دوازده نسخه خطی به‌زبان اردو در این کتابخانه وجود دارند. امجد حسین، خطیب مسجد نامبرده و مصنف تاریخ امجدی، این کتابخانه را اداره می‌کند. وی، بعضی آثار را خود کتابت کرده است و بر غنای این کتابخانه افزوده است. بعضی از این نسخ خطی، از جمله آثار نادر هستند که استادان و طلبان حوزه‌ای که در مسجد جامع وجود داشت، از آنها استفاده می‌کرده‌اند.

منابع در تاریخی آمده است که صفدر خان سیستانی (ناظم برار) در سال ۷۵۰ه/ ۱۳۴۹ م، در عهد بنیانگذار سلطنت بهمنی (حسن گنگوه ۷۵۹-۷۴۸ه/ ۱۳۵۸-۱۳۴۷ م)،

۱. تاریخ امجدی، ص ۲۵.

۲. چند سال قبل این شهر را اچلپور نامیده‌اند، بنابراین در این گزارش، این شهر به‌همین اسم ذکر شده است.

مدرسه‌ای در مسجد جامع ایلچپور احداث کرد. به‌نوشته این منابع، صفدر خان املاکی برای ادارهٔ مدرسه وقف نمود که درآمد سالیانه از آن سی هزار هون (سکهٔ آنجا) بود. مخارج سالیانهٔ این مدرسه، تا یکصد و پنج هزار روپیه می‌رسید. ساختمانی که در نزدیکی مسجد جامع قرار دارد، خوابگاه استادان و دانشجویان مدرسه بود. مولانا محمد ابراهیم سندی، رئیس و مولانا محمد یحیی سندی، معاون این مدرسه بوده است.^۱

تغال خان، وزیر حکومت عماد شاهی این مدرسه را رونق زیادی بخشید. گروهی از محدثین و علمای سند به تقاضای او، به ایلچپور منتقل شدند و تا سی و دو سال کارهای درس و تدریس مدرسه را انجام دادند.^۲ از آن جمله، محمد طاهر سندی محدث (م: ۱۰۰۴/هـ ۱۵۹۵ م)، محمد قاسم سندی (۹۸۱/هـ ۱۵۷۳ م)، محمد طیب سندی محدث (م: ۹۹۵/هـ ۱۵۵۷ م)، محمد مبارک سندی (۹۷۸/هـ ۱۵۷۰ م)، مولانا اسحاق سندی (م: ۱۰۱۰/۱۶۱۰) قابل ذکر هستند.^۳ اینها صاحب آثار متعددی هستند که در خود «اچلپور» به‌رشته نگارش درآمد است.^۴ نسخهٔ خطی مشکوة، تألیف مولانا طیب سندی، در کتابخانهٔ مسجد جامع اچلپور مضبوط است. علاوه بر این، شرح عین‌المعانی تألیف مسیح‌الاولیا حضرت شیخ عیسیٰ جندالله فرزند شیخ قاسم سندی هم در این کتابخانه نگهداری می‌شود. این محدثین و علما، از راه گجرات وارد اچلپور شده بودند؛ از این رو بعضی آثار علمی که در مراکز علمی گجرات (مانند: سرکهیج، احمدآباد، بروچ و دولقه) وجود داشتند، همراه اینها به اچلپور منتقل گردید. برخی از این آثار زینت این کتابخانه می‌باشند. ابوبکر بن محمد بروچی، حصن حصین تألیف مولوی شمس‌الدین محمد الجزری را به درخواست محمود گجراتی ترجمه کرده بود؛ اکنون نسخهٔ خطی این ترجمه، در این کتابخانه نگهداری می‌شود.

فهرست اجمالی نسخ خطی این کتابخانه، به‌قرار زیر است:

۱. محبوب‌الوطن - تذکرهٔ سلاطین دکن (قسمت اول)، محمد عبدالجبار ملکاپوری، ص ۹۳.
۲. گلزار ابرار (ترجمه اردو)، ص ۴۲۷ (چاپ کتابخانهٔ خدابخش).
۳. در برهانپور کی سندهی اولیا (اولیای سندی برهانپور) از سید محمد مطیع‌الله راشد احوال این علما به‌تفصیل داده شده است.
۴. برهانپور کی سندهی علما، ص ۶.

تفسیر (به زبان عربی)

۱. تفسیر البیضاوی؛ مصنف: عبدالله بن عمر البیضاوی، کاتب: شاه محمد ابراهیم بن حاجی حسین، مقام کتابت: سرکھیج (گجرات)، سال کتابت: ۱۴ ذی قعدہ ۹۵۱ هجری، خط: نسخ.

تفسیر (به زبان فارسی)

۲. جوهر التفسیر لتحفة الامیر؛ مصنف: ملا حسین واعظ کاشفی، سال کتابت: یکم محرّم ۸۹۷ هجری، خط: نستعلیق.
۳. جوهر التفسیر لتحفة الامیر؛ مصنف: ملا حسین واعظ کاشفی، کاتب: دولت محمد بن محمد فتح احمد آبادی، سال کتابت: ۲۵ رمضان ۱۰۵۴ هجری، خط: نستعلیق.
۴. جوهر التفسیر لتحفة الامیر؛ مصنف: ملا حسین واعظ کاشفی، سال کتابت: ۵ جمادی الاول ۱۱۳۸ هجری/ ۸ جلوس محمد شاہی، خط: نستعلیق.

فقه

۵. جامع الرموز (شرح مختصر الوقایہ)، مصنف: شمس الدین محمد الخراسانی، کاتب: صدر الدین، سال کتابت: ۸ ذی الحجّة ۹۴۱ هجری، خط: نستعلیق.
۶. شرح وقایہ؛ مصنف: عبیدالله بن مسعود، کاتب: فتح محمد لاهوری، سال کتابت: ۷ ذی الحجّة ۱۰۹۸ هجری/ ۳۱ جلوس عالمگیری، خط: نسخ.
۷. کنز الدقائق؛ مصنف: ابوالبرکات عبدالله بن احمد بن محمود النسفی، کاتب: مولوی محمد امان الله، خط: نسخ.
۸. کنز الدقائق؛ ایضاً.

اذکار و ادعیه

۹. التحفة الكبرى؛ مصنف: محمد شفیع بن احمد، کاتب: محمد شریف الحسینی القادری، سال کتابت: ۲۱ رجب ۱۱۹۰ هجری، خط: نسخ.
۱۰. المقصد الاقصى فی شرح الاسماء الحسنی؛ مصنف: امام غزالی، کاتب: محمد شریف الحسینی القادری، مقام کتابت: ایلچپور، سال کتابت: ۲۱ رجب ۱۱۹۰ هجری، خط: نستعلیق.

علم کلام

۱۱. قدوة المتکلمین؛ مصنف: ابوشکور السالمی، کاتب: سید امجد حسین خطیب و غلام دستگیر، مقام کتابت: ایلچپور، سال کتابت: ۱۱ شوال ۱۲۷۴ هجری، خط: نستعلیق.

صرف و نحو

۱۲. تلخیص المفتاح (نحو)؛ مصنف: ابویعقوب یوسف السکاکی، سال کتابت: محرم ۹۶۳ هجری، خط: نستعلیق.
۱۳. خلاصة الرحمن (صرف و نحو)؛ مصنف (نامعلوم)، سال کتابت: محرم ۹۶۳ هجری، خط: نستعلیق.
۱۴. الرسالة (صرف و نحو)؛ مصنف: عبدالحق خیرآبادی، کاتب: محمود بن قاضی مرتضی، سال کتابت: ۱۱ رجب ۱۰۲۱ هجری، خط: نستعلیق.
۱۵. الشافیہ (صرف)؛ مصنف: شیخ جلال الدین معروف به ابن حاجب، کاتب: محمد منصور، مقام کتابت: کعبه شریف (مکه مکرمه)، سال کتابت: ۱۲ جمادی الثانی ۱۱۵۵ هجری، خط: نستعلیق.
۱۶. المصباح (نحو)؛ مصنف: امام ناصر بن عبدالله المطرزی، کاتب: بشارت الله، سال کتابت: ۸۱۱ هجری، خط: نستعلیق.

عروض

۱۷. الرسالة الکافیة فی علم القافیة؛ مصنف: شمس الدین، سال کتابت: ۱۱۶۱ هجری، خط: نستعلیق.

قصائد

۱۸. قصائد غوثیه - از عبدالقادر جیلانی، خط: نسخ.

حدیث

۱۹. شرح مشکوة (کتاب الآداب) جلد چهارم؛ مصنف: محمد طیب سندی، خط: نستعلیق.
۲۰. ترجمه مشکوة المصابیح (مترجم نامعلوم)، خط: نسخ.

فقہ

۲۱. تصوّر الفرائض حلّ مشکلات فرائض کنزالدقائق؛ مصنف: محمد بن سید علی بن میر خواجہ نور، کاتب: ہمت علی شاہ، سال کتابت: ۹ جمادی الآخر ۱۲۵۰ ہجری، خط: نسخ.
۲۲. جامع فقہ الممات؛ مصنف: ابوبکر محی الدین محمد صدیق حبیب اللہ الزبیری البرہانپوری، سال کتابت: ۲۶ شوال ۱۱۶۲ ہجری، خط: نستعلیق.
۲۳. رسالہ مسائل اربعین؛ مصنف: محمد اسحاق محدث سبط عبدالعزیز محدث دہلوی، سال کتابت: ۲۸ محرم ۱۲۶۵ ہجری، کاتب: سید ابومحمد جاسری، خط: نستعلیق.
۲۴. سراجی (مترجم)؛ سراج الدین سجاوندی، مترجم فارسی: محمد خلیل اللہ ابن سید کلیم اللہ بن سید محمد معصوم نقشبندی بالاپوری، سال کتابت: جمادی الثانی ۱۲۳۴ ہجری، خط: نستعلیق.
۲۵. شرح بسیط؛ مصنف: شاہ وجیہ الدین گجراتی، کاتب: غلام محی الدین ولد ملّا احمد، سال کتابت: ۹ ذی قعدہ ۱۱۶۱ ہجری، خط: نسخ.
۲۶. شرح کنزالدقائق؛ مصنف: عبد اللہ بن احمد نسفی، شارح: نصر اللہ بن محمد بن عبد الخالق بن جمال الازدی المعروف بہ الکرمانی، سال کتابت: ۳۶ جلوس (عالمگیری؟)، خط: نستعلیق.
۲۷. فرائض ارتضائیه؛ مصنف محمد ارتضی علی خان فاروقی گوپاموی، سال کتابت: ۱۱ صفر ۱۲۶۵ ہجری، خط: نستعلیق.
۲۸. مجموع خانی فی عین المعانی^۱؛ مصنف: کمال الدین ناگوری، خط: نستعلیق.
۲۹. مسائل فقہ - ناقص الاول و الآخر، خط نستعلیق.
- ارکان اسلام و عقائد**
۳۰. اخبار المعاد؛ مصنف: شیخ محمد المشہدی، خط: نستعلیق.

۱. عین المعانی، تألیف مسیح الاولیاء شیخ عیسیٰ جنداللہ.

۳۱. بحرالمعانی؛ مصنف: سید محمد بن جعفر المکی الحسینی از خلفای نصیرالدین محمود چراغ دهلی اودهی، خط: نستعلیق.
۳۲. تحفه اثنا عشریه؛ مصنف: حافظ غلام حلیم عرف شاه عبدالعزیز محدث دهلوی، کاتب: سید امجد حسین خطیب، سال کتابت: ۲۴ شعبان ۱۲۶۴ هجری، خط: نستعلیق.
۳۳. شرف العلم؛ مصنف: عبدالوهاب، سال کتابت: ۱۱۱۳ هجری، خط: نستعلیق.
۳۴. عقائد حافظی (عقیده حافظیه)؛ مصنف: ابراهیم بن محمد (امام نفسی)، خط: نستعلیق.
۳۵. مرثع (رقعات)؛ مصنف: مولانا کلیم الله جهان آبادی، کاتب: محمد علی، سال کتابت: ۱۴ رمضان ۱۱۷۶ هجری، خط: شکسته.

اذکار و ادعیه

۳۶. اوراد چشتی؛ مصنف: عبدالرحمن چشتی علوی، سال کتابت: رجب ۱۰۳۲ هجری، خط: نستعلیق.
۳۷. حصن حصین؛ مصنف: شمس الدین محمد الجزری، مترجم: ابوبکر^۱ بن محمد بهروچی، سال کتابت: ۴ ربیع الثانی ۱۰۷۰ هجری، خط: نسخ.
۳۸. صحیفه ذهبیه؛ مصنف: شیخ عبدالقادر جنیدی ولد شیخ لطیف جنیدی بیجاپوری، سال کتابت: ۲۷ رجب ۱۱۰۷ هجری، خط: نستعلیق.
۳۹. مفتاح الانوار؛ مصنف: شیخ محمد امین، خط: نسخ.
۴۰. مکتوب کافی؛ مصنف: شاه حسین شطاری قادری، سال کتابت: ۱۴ صفر ۱۲۴۴ هجری، خط: نستعلیق.
۴۱. نظام القلوب؛ مصنف: شاه نظام الدین اورنگ آبادی، خط: نستعلیق.

اخلاق

۴۲. اخلاق محسنی؛ مصنف: ملا حسین واعظ کاشفی، کاتب: محمد حسین، خط: نستعلیق.
۴۳. اخلاق ناصری؛ مصنف: نصیرالدین طوسی، خط: شکسته.

۱. به فرمایش محمود شاه گجراتی ترجمه کرد.

۴۴. اکثر (اکسیر) سعادت جواهر کیمیای سعادت؛ مصنف: محمود، سال کتابت: ۱۰ جمادی الاول ۱۱۵۲ هجری، خط: نستعلیق.
۴۵. طوطی نامه؛ مصنف: سید ضیاء الدین محمد نخشب بدایونی (م: ۷۵۰ یا ۷۵۱ ه)، خط: نستعلیق.
۴۶. گلستان؛ مصنف: شیخ مشرف الدین مصلح سعدی شیرازی (م: ۶۹۱ ه/ ۱۲۹۲ م)، کاتب: بهاری لال کایست، مقام کتابت: ایلچپور، سال کتابت: ۵ محرم ۱۲۷۲ هجری، خط: نستعلیق.
۴۷. گلستان؛ مصنف: شیخ مشرف الدین مصلح سعدی شیرازی، سال کتابت: ۹ صفر ۱۲۵۰ هجری، خط: نستعلیق.

سیر و قصص

۴۸. اخبار الاخیار فی اسرار الابرار؛ مصنف: شیخ عبدالحق محدث دهلوی (م: ۱۰۵۲ ه)، خط: نستعلیق.
۴۹. حالات شیخ عبدالقادر جیلانی (مناقب غوثیه)؛ مصنف: محمد صادق شهابی سعدی قادری، سال کتابت: ۲۶ ربیع الثانی ۱۳۱۳ هجری، خط: نستعلیق.
۵۰. حجۃ الہند (نل رانی و دماوتی)؛ مصنف: ابن محرابی، خط: نستعلیق.
۵۱. در المجالس؛ مصنف: خواجه یعقوب، کاتب: احمد بن ابومحمد صدیقی، مقام کتابت: دولقہ، سال کتابت: ۱۶ ذی الحجۃ ۱۰۵۰ هجری، خط: نستعلیق.
۵۲. عبرت الناظرین (سوانح مہدویان)؛ مصنف: سید زین العابدین، کاتب: سید میرانجی عرف سیدو میان، سال کتابت: ۲۳ شعبان ۱۲۴۳ هجری، خط: نستعلیق.
۵۳. قصص الانبیاء؛ مصنف: (شیخ ابوالحسن کیسانی؟)، کاتب: محمد امیرالدین، سال کتابت: ۲۲ ذی قعدہ ۱۲۱۱ هجری، خط: نستعلیق.
۵۴. قصۃ ابراہیم ادہم؛ مصنف: شاہ حسین شطاری قادری، سال کتابت: ۲۴ صفر ۱۲۴۴ هجری، خط: شکستہ.
۵۵. قصۃ لقمان حکیم؛ مصنف: شاہ حسین شطاری قادری، کاتب: سید محمود حسین، سال کتابت: ۱۲۴۴ هجری، خط: شکستہ.

۵۶. لب لباب فی مناقب صحابه اربعه؛ مصنف: عمر بن عیسیٰ بن ابی عبدالله الخطیبی
الدہلوی، خط: نسخ.

تصوّف

۵۷. امواج خوبی (خوب ترنگ)؛ مصنف: خوب محمد چشتی احمدآبادی، سال کتابت:
رجب ۱۱۳۹ هجری/ ۹ جلوس محمد شاہی، خط: نستعلیق.
۵۸. بحرالحیاء (امرت کند)؛ مصنف: شیخ حسین گوالیاری، کاتب: عیوض بیگ خان،
مقام کتابت: حیدرآباد، سال کتابت: یکم ربیع الثانی ۱۲۳۹ هجری، خط: شکسته.
۵۹. رساله حضرت عبدالله انصاری؛ مصنف: عبدالله انصاری، خط: نستعلیق.
۶۰. سلسلہ قادریہ چشتیہ؛ مصنف: مولانا کلیم اللہ جہان آبادی، خط: نستعلیق.
۶۱. شبستان نکات؛ مصنف: فتاحی یحییٰ نیشاپوری، کاتب: محمد شہامت خان، سال
کتابت: ۱۸ ذی قعدہ ۱۱۹۹ هجری، خط: نستعلیق.
۶۲. غایۃ الامکان فی درایۃ المکان؛ مصنف: نامعلوم، سال کتابت: ۴ شعبان ۱۱۴۸ هجری/
۱۹ جلوس محمد شاہی، خط: نستعلیق.
۶۳. کشکول؛ مصنف: مولانا کلیم اللہ جہان آبادی، سال تصنیف: ذی الحجہ ۱۱۰۱ هجری،
خط: نستعلیق.
۶۴. گنج راز؛ مصنف: خوشتر، کاتب: محمد شہامت خان، سال کتابت: ۲۳ محرم
۱۳۹۵ هجری، خط: نستعلیق.
۶۵. مونس المریدین؛ مصنف: شیخ شرف الدین احمد بن یحییٰ منیری (۷۸۲-۶۶۱ هـ/
۱۳۸۰-۱۲۶۳ م)، خط: نستعلیق.
۶۶. نزهة الارواح؛ مصنف: حسین بن عالم بن ابی الحسن الحسینی، خط: نستعلیق.
۶۷. نورالوحدت رساله وحدت الوجود؛ مصنف: برهان الدین راز الہی، سال کتابت: ۱۴
ذی قعدہ ۱۲۵۴ هجری، خط: شکسته.
۶۸. وصیت نامہ؛ مصنف: برهان الدین راز الہی، کاتب: محمد رفیع، سال کتابت: ۲۲
ربیع الاول ۱۱۲۴ هجری، خط: نستعلیق.
۶۹. وصیت نامہ؛ مصنف: برهان الدین راز الہی، خط: نستعلیق.

مکتوبات (رقعات)

۷۰. رقعات؛ مصنف: مولانا کلیم الله جهان آبادی، گردآورنده: محمد فخرالدین بن شیخ نظام الدین اورنگ آبادی، خط: شکسته.
۷۱. رقعات ابوالفضل؛ مصنف: ابوالفضل علّامی، خط: شکسته.
۷۲. رقعات ابوالفضل؛ مصنف: ابوالفضل علّامی، خط: نستعلیق.
۷۳. رقعات مولانا جامی؛ مصنف: مولانا نورالدین عبدالرحمن جامی (۸۹۸-۸۱۷ هـ/ ۱۴۹۲-۱۴۱۴ م)، خط: نستعلیق.
۷۴. مکاتیب شاه غلام حسین چشتی ایلچپوری؛ مصنف: شاه غلام حسین ایلچپوری، خط: نستعلیق.
۷۵. مکتوبات جوابیه (اجوبه)؛ مصنف: شیخ شرف الدین احمد بن یحیی منیری (۷۸۲- ۶۶۱ هـ/ ۱۳۸۰-۱۲۶۳ م)، کاتب: عبدالحکیم، خط: نستعلیق.
۷۶. مکتوبات جوابیه (اجوبه)؛ مصنف: شیخ شرف الدین احمد بن یحیی منیری، کاتب: عبدالحکیم، خط: نستعلیق.
۷۷. مکتوبات شرف الدین یحیی منیری؛ مصنف: شرف الدین یحیی منیری، کاتب: عبدالحکیم، خط: نستعلیق.

منشآت

۷۸. انشاء مجمع الثمرات رنگین؛ مصنف: رنگین، خط: شکسته.
۷۹. انشای نعمتی؛ مصنف: نعمت الله بنی اسرائیلی، کاتب: شیخ عثمان ولد محمد صادق، سال کتابت: ۱۱ رمضان ۱۱۲۹ هجری، خط: شکسته.
۸۰. کتاب انشای خلیفه (جامع القوانین)؛ سال کتابت: ۲۵ ربیع الاول ۱۲۰۴ هجری، خط: شکسته.
۸۱. کتاب انشای خلیفه (جامع القوانین)؛ مصنف: خلیفه شاه محمد قنوجی، خط: نستعلیق.
۸۲. نورالصفاء در علم انشاء؛ مصنف: نامعلوم، کاتب: سید نصیرالدین، سال کتابت: ۸ شوال ۱۲۶۳ هجری، خط: نستعلیق.

صرف و نحو

۸۳. کتاب آمدن؛ مصنف: نامعلوم، سال کتابت: یکم جمادی الاول ۱۲۵۷ هجری، خط: نستعلیق.

تذکره

۸۴. گلشن بیخار؛ مصنف: نواب محمد مصطفی خان شیفته، کاتب: شہامت ملک، سال کتابت: ۲۰ جمادی الثانی ۱۲۶۰ هجری، خط: نستعلیق.

طب

۸۵. رسالۃ الجسد؛ مصنف: نامعلوم، خط: نستعلیق.
۸۶. قرابادین؛ مصنف: نورالدین محمد عبدالله حکیم الملک شیرازی، کاتب: محمد قاسم سندھی، سال کتابت: ۱۱ رجب ۱۲۸۳ هجری، خط: شکستہ.
۸۷. قرابادین شفائی؛ مصنف: مظفر بن محمد الحسنی الشفائی، کاتب: سید غلام مرتضی ولد سید علی احمد، خط: نستعلیق.

دیوان

۸۸. دیوان حافظ؛ شاعر: شمس الدین محمد حافظ شیرازی (م: ۷۹۲ ه)، کاتب: خواجہ میر کولہاپوری، سال کتابت: ۲ ربیع الاول ۱۱۲۶ هجری، خط: نستعلیق.
۸۹. دیوان شوکت بخاری؛ شاعر: خواجہ محمد اسحق شوکت بخاری (م: ۱۱۰۷ یا ۱۱۱۱ ه)، خط: شکستہ.
۹۰. دیوان صائب؛ شاعر: میرزا محمد علی صائب تبریزی (م: ۱۰۸۱ ه)، خط: نستعلیق.
۹۱. دیوان غنی کشمیری؛ شاعر: ملا محمد طاهر غنی کشمیری (م: ۱۰۷۹ ه)، کاتب: اودیت چند، سال کتابت: ۲۹ محرم ۱۱۵۴ هجری/۲۵ جلوس شاہی، خط: نستعلیق.

مثنوی

۹۲. بوستان؛ شاعر: شیخ مشرف الدین مصلح سعدی شیرازی (م: ۶۹۱/۱۲۹۲ م)، کاتب: سید خان ملک مندوری ولد خضر خان، خط: نستعلیق.
۹۳. زادالمسافرین؛ شاعر: میر حسینی سادات، کاتب: محمد شہامت خان، سال کتابت: ۳۰ شعبان ۱۱۹۰ هجری، خط: نستعلیق.

۹۴. سکندرنامه (بحری)؛ شاعر: حکیم ابومحمد الیاس نظامی گنجوی، کاتب: سید بدرالدین ولد قاضی سید نصرالدین، سال کتابت: ۱۶ رمضان ۱۲۲۹ هجری، خط: نستعلیق.
۹۵. سکندرنامه (بحری)؛ شاعر: حکیم ابومحمد الیاس نظامی گنجوی، کاتب: رای بهادر، خط: نستعلیق.
۹۶. سکندرنامه (برّی)؛ شاعر: حکیم ابومحمد الیاس نظامی گنجوی، سال کتابت: رجب ۹۱۸ هجری، خط: نستعلیق.
۹۷. سکندرنامه (شرفنامه)؛ شاعر: حکیم ابومحمد الیاس نظامی گنجوی، سال کتابت: رجب ۹۱۸ هجری، خط: نستعلیق.
۹۸. سلسله الذهب؛ شاعر: ملّا نورالدین عبدالرحمن جامی (۸۹۸-۸۱۷ ه/ ۱۴۹۲-۱۴۱۴ م)، کاتب: محمد اشرف ولد محمد حاجی محمد، سال کتابت: ۱ صفر ۱۱۳۲ هجری، خط: نستعلیق.
۹۹. شرح سکندرنامه (برّی)؛ شاعر: حکیم ابومحمد الیاس نظامی گنجوی، شارح: مولوی شیخ محمد دهلوی، خط: شکسته.
۱۰۰. کریم؛ شاعر: شیخ سعدی، سال کتابت: ۱۲ صفر ۱۲۵۰ هجری، خط: شکسته.
۱۰۱. کنزالامور؛ شاعر: فتوحی، کاتب: محمد شہامت خان، سال کتابت: ۲۱ رمضان ۱۱۹۹ هجری، خط: نستعلیق.
۱۰۲. لطائف المعنوی شرح مثنوی مولوی؛ شاعر: مولانا روم، شارح: شیخ عبداللطیف عباسی، خط: نستعلیق.
۱۰۳. مثنوی یوسف زلیخا؛ شاعر: ملّا نورالدین عبدالرحمن جامی (۸۹۸-۸۱۷ ه)، کاتب: جمال الدین چمران اکبرپوری، سال کتابت: ۲۲ محرم ۱۰۲۳ هجری، خط: نستعلیق.
۱۰۴. مثنوی یوسف زلیخا؛ شاعر: همان، کاتب: مرزا بیگ عرف مچھو بیگ، خط: نستعلیق.
۱۰۵. نیرنگ عشق؛ شاعر: محمد اکرم غنیمت کنجاہی (م: ۱۱۰۰ ه)، خط: شکسته.
۱۰۶. ہفت بند ملّا فضولی بغدادی؛ شاعر: محمد بن سلیمان فضولی بغدادی (م: ۹۶۳ ه)، خط: نستعلیق.

قصائد

۱۰۷. قصائد سعدی؛ شاعر: شیخ مشرف‌الدین مصلح سعدی شیرازی (م: ۶۹۱ هـ / ۱۲۹۲ م)، خط: نستعلیق.

رباعیات

۱۰۸. رباعیات عمر خیّام؛ شاعر: عمر خیّام نیشابوری (م: ۵۱۷ هـ)، کاتب: اودیت چند، سال کتابت: ۱۷ صفر ۱۱۵۶ هجری، خط: نستعلیق.

فرهنگ (لغت)

۱۰۹. نصاب‌الصبيان؛ شاعر: ابونصر بدرالدین محمود (مسعود) فراہی، سال کتابت: ۲۳ جمادی‌الاول ۱۱۸۴ هجری، خط: نسخ.

مذهب (به زبان اردو)

۱۱۰. احکام‌الایمان؛ مصنف: عبدالواجد رامپوری، خط: نستعلیق.
۱۱۱. فقہ احمدی؛ مصنف: نامعلوم، سال کتابت: ۸ جمادی‌الاول ۱۲۷۷ هجری، خط: نستعلیق.

نعت

۱۱۲. اسم ندارد (در زبان پوربی)؛ مصنف: نامعلوم، سال کتابت: ۲۲ شوال ۱۰۳۸ هجری، خط: نستعلیق.

مثنوی

۱۱۳. پدماوت (ترجمہ: ۱۲۱۱ هـ / ۱۷۹۶ م)؛ شاعر: میر ضیاء‌الدین عبرت و میر غلام علی عشرت، خط: نستعلیق.
۱۱۴. پنچھی باچھا؛ شاعر: وجیہ‌الدین وجدی، سال کتابت: ۱۲۰۴ هجری، خط: نستعلیق.
۱۱۵. روضۃ الشهداء؛ شاعر: ولی ویلوری، سال کتابت: ۲۹ محرم ۱۱۸۰ هجری، خط: نستعلیق.
۱۱۶. قصۃ تمیم انصاری؛ شاعر: غلام رسول سورتی غلامی، سال کتابت: ۱۴ شعبان ۱۲۱۸ هجری، خط: نستعلیق.

۱۱۷. مثنوی سحرالبیان؛ شاعر: میر حسن، کاتب: سومجس ولد مادھو رام، سال کتابت: ۲ جمادی الاول ۱۲۲۱ هجری، خط: نستعلیق.

قصص و داستان

۱۱۸. فسانہ عجائب؛ مصنف: رجب علی بیگ سرور، کاتب: سید امجد حسین خطیب، سال کتابت: ۲۶ شعبان ۱۲۷۵ هجری، خط: نستعلیق.

بیاض

۱۱۹. بیاض؛ شاعر: عاجز، هوس و شعرا دیگر، خط: نستعلیق.

فرہنگ (نصاب نامہ)

۱۲۰. خالق باری؛ شاعر: امیر خسرو دہلوی، خط: نستعلیق.

۱۲۱. نصاب مصطفیٰ؛ شاعر: مصطفیٰ، سال تصنیف: ۱۰ صفر ۱۱۲۶ هجری، خط: نستعلیق.